

УДК 330.341.1 (477.64)

В.С. Бойченко, викл.

Запорізький національний технічний університет

Оцінка інноваційної складової інноваційно-активних підприємств Запорізького регіону

В статті проаналізовано показники, які характеризують суб'єктів інноваційної діяльності Запорізького регіону. Зокрема, здійснено аналіз кількості підприємств, науково-дослідних та інших організацій, які займаються інноваційною діяльністю. Проаналізована кількість підприємств, які займалися впровадженням інновацій. Відмічена кількість зайнятих науковою, науково-технічною діяльністю та дослідно-конструкторськими розробками. Визначено об'єм витрат на інноваційну, наукову та науково-технічну діяльність та дослідно-конструкторські розробки.

інноваційна діяльність, Запорізький регіон, промислові підприємства, інноваційна активність, наукова та науково-технічна діяльність, дослідно-конструкторські розробки

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інноваційний розвиток в умовах переходу економіки України на інноваційний шлях набуває особливого значення. Охопивши різні аспекти ринкової трансформації (виробничої, підприємницької, соціальної, науково-технічної, маркетингової), інноваційний розвиток сприяє зростанню виробництва, дає змогу підвищувати продуктивність праці тощо. Тому, аналіз показників, які характеризують суб'єктів інноваційної діяльності Запорізького регіону носить досить актуальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам регіонального інноваційного розвитку присвячені дослідження таких українських та російських науковців як Зінченко В., Попович З., Бутко М., Тихомиров С., Жихор О., Федулова Л., Шахраук-Онофрей С., Якубенко С., Мараховський А., які мають теоретичну та практичну цінність. Але, на сьогоднішній день, не достатньо уваги приділено питанню оцінки інноваційної складової інноваційно-активних підприємств Запорізького регіону, саме це і обумовило вибір теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка інноваційної складової підприємств, організацій та закладів Запорізького регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, для аналізу показників, які характеризують інноваційну діяльність Запорізького регіону було розглянуто: кількість підприємств, науково-дослідних та інших закладів, які займаються інноваційною діяльністю; кількість підприємств, які займалися впровадженням інновацій; кількість зайнятих науковою, науково-технічною діяльністю, дослідно-конструкторськими розробками; об'єм витрат на інноваційну, наукову та науково-технічну діяльність, дослідно-конструкторські розробки.

Результати аналізу статистичної інформації [1, 3-7] підтверджують той факт, що важливі показники інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні в останні роки погіршуються. Так, одним з найважливіших показників інноваційної активності є частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (рис. 1) [1, с. 11; 4, с. 88]. Він дозволяє охарактеризувати ситуацію загалом, стан економіки в цілому, дослідити темпи технологічної перебудови окремих виробництв.

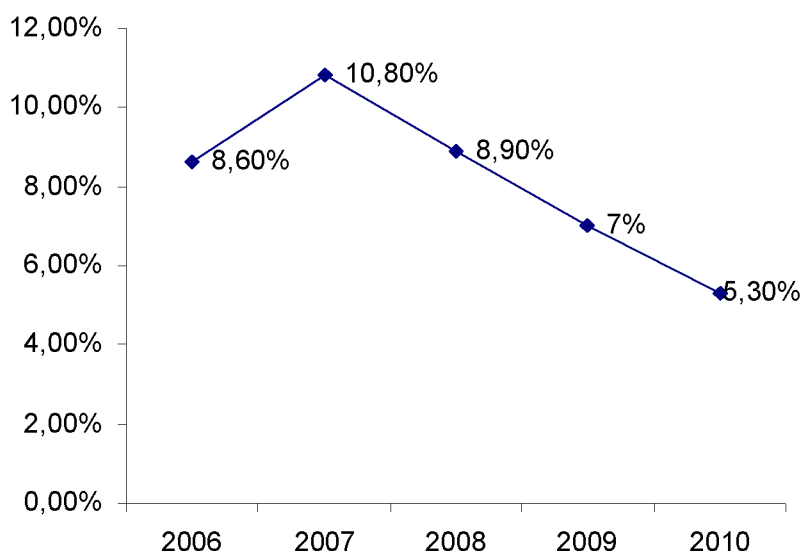

Рисунок 1 – Динаміка питомої ваги інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств Запорізького регіону

З рис. 1 видно, що інноваційною діяльністю з кожним роком займається все менша кількість промислових підприємств Запорізького регіону, зокрема, за період з 2006 по 2010 рр. їх питома вага скоротилася на 3,3% та складає 5,3% (22 підприємства), тоді як серед країн Європейського союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26% та Греція – 29%, у Австрії – 67%, Німеччині – 69%, Данії – 71% та Ірландії – 74% [2].

Відповідно, невпинно знижується частка інноваційно-активних промислових підприємств у загальній кількості обстежених по містах Запорізького регіону за напрямками проведених інновацій. Так, інноваційною діяльністю займалися:

- у м. Запоріжжі порівняно з 2007 р., у якому нею займалися 14,2%, у 2010 р. кількість таких підприємств скоротилося на 7,9% та складає 6,3%;
- у м. Бердянську порівняно з 2007 р., у якому цей показник складав 22,2%, у 2010 р. він скоротився на 1,5% та складає 20,7%;
- у м. Мелітополі порівняно з 2007 р., у якому інноваційною діяльністю займалися 9,1% підприємств, у 2010 р. їх кількість скоротилася на 7,0% та складає 2,1% [7, с. 11; 4, с. 90].

Тобто, зниження інноваційної активності підприємств підтверджує той факт, що це зниження зумовлено: нестабільною фінансовою ситуацією у державі загалом та на кожному окремому підприємстві зокрема; не належною правовою базою забезпечення процесу регіонального інноваційного розвитку; не готовністю підприємств до перебудови виробництв.

Також до показників інноваційної активності Запорізького регіону віднесено показник кількості організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи за секторами наук (рис. 2) [4, с. 14]. Так, цей показник дає уявлення про досягнення науки та техніки, які виступають ключовим фактором поліпшення якості продукції, послуг, економії трудових і матеріальних витрат, росту продуктивності праці, удосконалення організації виробництва та підвищення його ефективності. Все це, в остаточному підсумку, визначає конкурентноздатність підприємств і продукції, що випускається ними, на внутрішньому й світовому ринках.

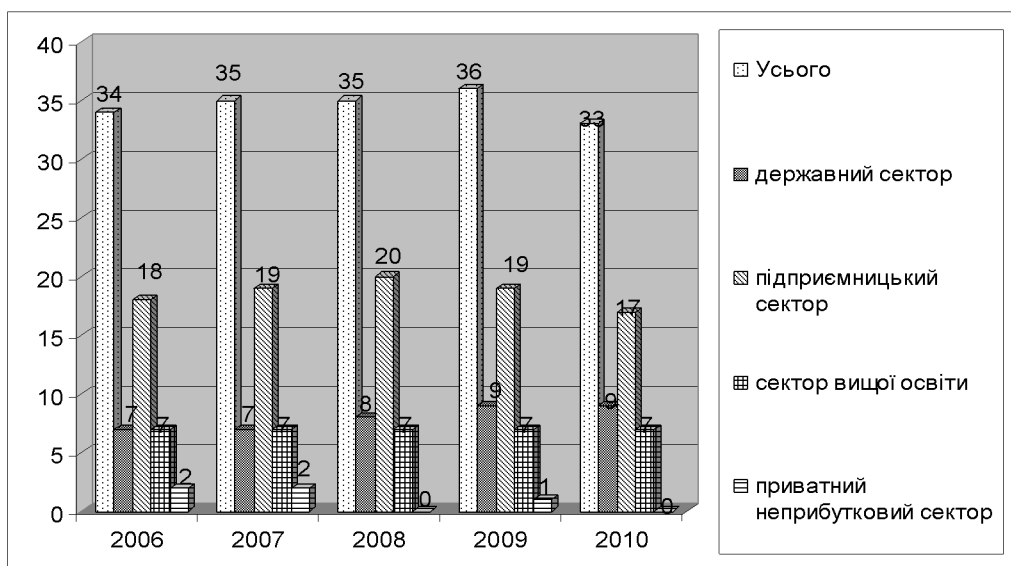

Рисунок 2 – Організації Запорізького регіону, які виконують наукові та науково-технічні роботи за секторами наук у 2006-2010 рр.

З рис. 2 видно, що науковою та науково-технічною діяльністю протягом п'яти років (з 2006 по 2010 рр.) займається майже однакова кількість організацій, що свідчить про стабільність, прибутковість та забезпеченість різними ресурсами наукової та науково-технічної сфери. Простежується направленість Запорізького регіону на виконання наукових та науково-технічних робіт у підприємницькому секторі (51,5% у 2010 р.), що свідчить про вигідність вкладень в такі роботи.

Однак, зважаючи на скорочення інноваційно-активних підприємств та не зважаючи на помірну стабільність кількості організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, продовжує скорочуватися кількість підприємств, які займаються впровадженням промислових та продуктивних інновацій (табл. 1). Порівняно з 2007 р. (10 підприємств) у 2010 р. кількість таких підприємств збільшилась на 4 та складає 14 підприємств з усіх обстежених [7, с. 9; 1, с. 11; 3, с. 10; 4, с. 88-89]. Така динаміка може бути пов'язана зі збільшенням загальної кількості промислових підприємств в регіоні.

Таблиця 1 – Кількість промислових підприємств, які займалися впровадженням продуктивних та промислових інновацій у Запорізькому регіоні у 2006-2010 рр.

	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
Промислові підприємства	10*	29	16	14
Процесові підприємства	**	20	15	11
Маркетингові підприємства	**	9	9	10
Організаційні підприємства	**	7	7	7

* - кількість промислових підприємств, які займалися впровадженням організаційних та маркетингових інновацій;

** - немає інформації у статистичному збірнику.

Але, не зважаючи на зниження показників інноваційної діяльності, кількість зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю порівняно з 2007 р. у 2010 р. збільшилась [5, с. 113-114; 4, с. 121-122]. Так, порівняно з 2007 р., у якому чисельність дослідників та техніків у Запорізькому регіоні становила 2 133 особи, у 2010 р. їх кількість збільшилась на 258 осіб (11% у регіональному показнику) та складає 2 391 особу.

Однак, не зважаючи на збільшення кількості дослідників та техніків у наукових та наукових організаціях, знижується кількість зайнятих дослідно-конструкторськими розробками. Так, порівно з 2006 р. (2 040 осіб) у 2009 р. їх чисельність скоротилася на 605 осіб та становить 1 435 [1, с. 57; 3, с. 46]. За питомою вагою чисельності винахідників, авторів промислових зразків, компонувань ІМС і раціоналізаторських рішень Запорізька область посідала у 2006 р. п'яте місце (4,96%), на четвертому місці – Харківська область (8,89%), на третьому місці – Дніпропетровська область (14,26%), на другому – Донецька область (18,01%) та на першому – м. Київ (26,24%). У 2009 р. картина майже не змінилась, розподілення місць залишилось тим же. Однак, у 2009 р. у Харківській області питома вага збільшилася до 10,53%, у інших же областях вона знизилася: Запорізька – 4,68%, Дніпропетровська – 12,93%, Донецька – 15,33% та м. Київ – 25,90% [1, с. 103; 3, с. 92].

Не зважаючи на стабільне зниження важливих показників інноваційної діяльності, обсяг витрат на технологічні інновації збільшувався до економічної кризи 2008 р., потім, починаючи з 2009 р., витрати на інновації, як і інші показники, почали зменшуватися. Так, у 2006 р. витрати на інновації у Запорізькому регіоні склали 91,5 млн. грн.; у 2007 р. – 160,3; у 2008 р. – 202,5; у 2009 р. – 163,9; 2010 р. – 128,6 млн. грн. Всі витрати на технологічні інновації були профінансовані у повному обсязі. Джерелами фінансування були: власні кошти (у 2006 р. – 98,8%, у 2010 р. – 99,5%); кошти держбюджету (у 2006 р. – 0%, у 2010 р. – 0,5%); кошти взяті у кредит (у 2006 р. – 0,2%, у 2010 – 0%) [1, с. 12; 4, с. 89].

Так, при вивченні статистичної інформації щодо витрат на інноваційну діяльність за регіонами України (рис. 3) [4, с. 133-134] було виявлено, що у 2010 р. Запорізька область посідає 14-те місце (1,6% від загального обсягу витрат по Україні), на першому ж місці – Івано-Франківська область (25,98%), на другому – м. Київ (14,23%) та на третьому – Донецька область (9,77%):

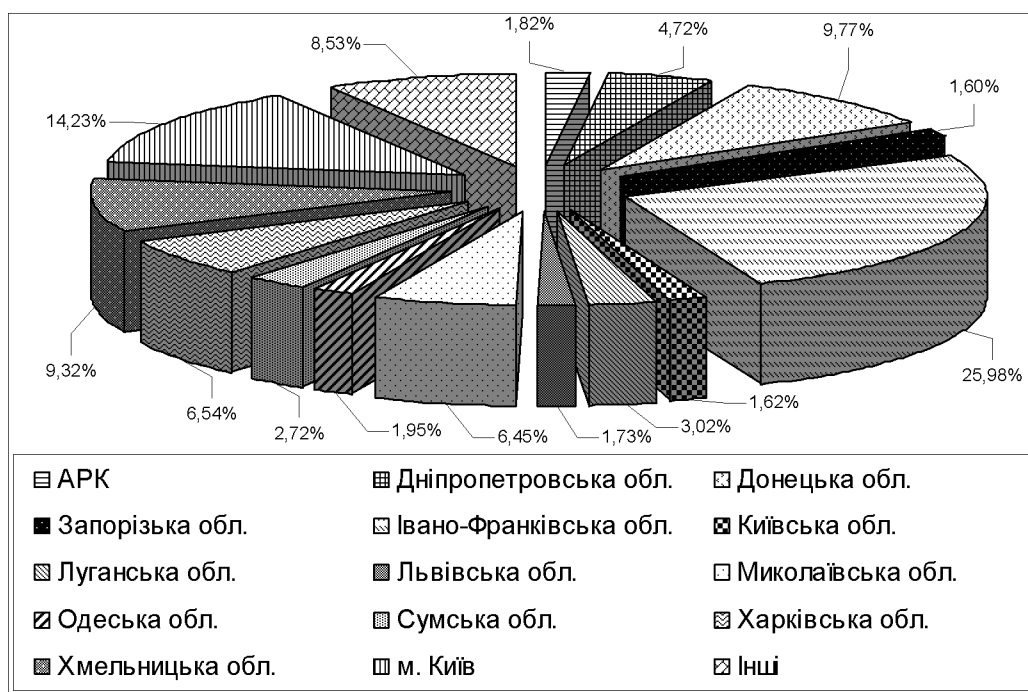

Рисунок 3 – Загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність за регіонами України у 2010 році

Проаналізовано витрати на наукові та науково-технічні роботи Запорізького регіону, які поділяються на:

- внутрішні витрати, які порівняно з 2006 р. (257 053,1 тис. грн.) збільшилися у 2010 р. на 183 603,1 тис. грн. та становлять 440 656,2 тис. грн.;
- зовнішні витрати, які у 2010 р. збільшилися на 1 009,4 тис. грн. (15 852,2 тис. грн.), порівняно з 2006 р. (14 842,8 тис. грн.) [5, с. 65; 4, с. 57].

Також розглянуті витрати за напрямками інноваційної діяльності (табл.2) [6, с.15; 4, с. 93]:

Таблиця 2 – Витрати на інноваційну діяльність за напрямками у Запорізькому регіоні за 2007-2010 рр.

Показник	у фактичних цінах, тис. грн.				у % до загального обсягу			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Усього	160 330,3	202 485,0	163 878,0	128 595,1	100	100	100	100
Внутрішні НДР	37 301,2	24 981,8	35 401,9	49 615,6	23,3	12,3	12,0	38,6
Придбання НДР	5 573,0	29 739,0	35 401,9	4 186,3	3,5	14,7	21,6	3,3
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (за виключенням витрат на обладнання для НДР)	84 568,4	101 958,9	89 469,7	69 861,3	52,7	50,4	54,6	54,3
Придбання інших зовнішніх знань	281,5	184,0	274,4	666,0	0,2	0,1	0,2	0,5
Інші витрати	32 588,2	45 621,3	19 002,4	4 265,9	20,3	22,5	11,6	3,3

Виходячи з даних табл. 2, зазначено, що найбільших змін зазнали такі витрати: на внутрішні НДР вони у 2010 р. збільшились на 15,3% (12 314,4 тис. грн.), порівняно з 2007 р.; інші витрати, які зменшилися у 2010 р. на 19,9% (28 322,3 тис. грн.), порівняно з 2007 р. Інші витрати також потерпали значних змін протягом декількох років, однак їх відсоткова зміна у 2010 р. порівняно з 2007 р. незначна.

Так, аналіз витрат на інноваційну діяльність, дозволив припустити, що не зважаючи на зниження кількості інноваційно-активних підприємств, витрати на інновації збільшуються завдяки невинному та досить високому росту інфляції за п'ять років (2006-2010 рр.).

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, виявлені тенденції в аналізі сучасного стану регіонального інноваційного розвитку Запорізької області свідчать про наступні негативні тенденції: відбувається стрімке зниження інноваційної активності суб'єктів господарювання Запорізького регіону; інноваціям властива дифузія. Однак, з іншого боку, Запорізький регіон посідає досить високе місце серед інших областей України щодо задовільного стану інноваційного розвитку. У першу чергу це стосується інноваційно-активних підприємств та кількості зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю.

Також, немає чіткого уявлення про стан показників результатів інноваційної діяльності та їх використання, тому саме їх аналіз повинен стати метою подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Інноваційна та патентно-ліцензійна діяльність у Запорізькій області: статистичний збірник / за ред. В.П. Головешка; відп. за вип. В.О. Давидченко. – Запоріжжя, 2009. – 110 с.
2. Баль-Прилипко Л.В., Леонова Б.І. Інновації в економіці та плануванні успішної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / Л.В. Баль-Прилипко, Б.І. Леонова // Режим доступу: <http://www.icp-ua.com/ru/%D1%96nnovats%D1%96%D1%97-v-ekonom%D1%96ts%D1%96-ta-planuvann%D1%96-usp%D1%96shno%D1%97-d%D1%96yalnost%D1%96-p%D1%96dpri%D1%94mstv>

3. Інноваційна та патентно-ліцензійна діяльність у Запорізькій області: статистичний збірник / за ред. В.П. Головешка; відп. за вип. В.О. Давидченко. – Запоріжжя, 2010. – 100 с.
4. Наукова та інноваційна діяльність у Запорізькій області: статистичний збірник / за ред. В.П. Головешка; відп. за вип. В.О. Давидченко. – Запоріжжя, 2011. – 142 с.
5. Наукова та науково-технічна діяльність у Запорізькій області: статистичний збірник / за ред. В.П. Головешка; відп. за вип. В.О. Давидченко. – Запоріжжя, 2008. – 125 с.
6. Наукова та науково-технічна діяльність у Запорізькій області: статистичний збірник / за ред. В.П. Головешка; відп. за вип. В.О. Давидченко. – Запоріжжя, 2010. – 126 с.
7. Інноваційна та патентно-ліцензійна діяльність у Запорізькій області: статистичний збірник / за ред. В.П. Головешка; відп. за вип. В.О. Давидченко. – Запоріжжя, 2008. – 111 с.

В. Бойченко

Оценка инновационной составляющей инновационно-активных предприятий Запорожского региона

В статье проанализированы показатели, которые характеризуют субъектов инновационной деятельности Запорожского региона. В частности, осуществлено анализ количества предприятий, научно-исследовательских и других организаций, которые занимаются инновационной деятельностью. Проанализировано количество предприятий, которые занимались внедрением инноваций. Отмечено количество занятых научной, научно-технической деятельностью и опытно-конструкторскими разработками. Определен объем затрат на инновационную, научную и научно-техническую деятельность и на конструкторские разработки.

V. Boichenko

The evaluation of innovative component of innovation active enterprises Zaporizhia region

The article analyzes the indicators that characterize the subjects of innovative activity of Zaporizhia region. In particular, there was carried out the analysis of the number of enterprises, researching and other organizations that are engaged in innovative activities. The number of companies that are engaged in innovative activities were analyzed. The number of employees of scientific, technical operations' employees and development activities' employees were noted. The amount of innovational, researching, scientific and technological activities' cost and design work costs were determined.

Одержано 26.01.12